

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav pro dějiny umění
Dějiny výtvarného umění

Teze disertační práce
Irena Lehkoživová

Mezi architekturou a uměním: Recepce vzájemných vztahů
Between Architecture and Art: Reception of Mutual Relationships

Vedoucí práce prof. PhDr. Marie Klimešová, Ph.D.

2019

V překládané disertační práci se zabývám vztahem současné architektury a výtvarného umění, které nahlížím jako zdroje vzájemné inspirace pro východiska a vlastní práci vybraných osobností. V textu sleduji příklady takových pojetí a způsobů, v nichž se architektura a umění prostupují a navzájem ovlivňují, a to, jakým způsobem tito tvůrci k tématu přistupují. Snažím se pak ukázat, jak pracují s jazykem a možnostmi opačného média, zdokumentovat jejich názory a nejvýznamnější díla vztahující se k vymezené problematice. Podrobná analýza díla (nebo jeho k předestřené tematice adekvátní části) a myšlenek jednotlivých vybraných architektů či umělců je tak doplněna o objasnění jejich postupů a východisek a zasazena do širších kulturně-historických rámců. Cílem práce je nahlédnout vytyčenou látku a její kontext, osvětlit zapojené koncepce, strategie, mechanismy a přenosy témat, postupů a technik tvorby.

Práce se skládá ze tří kapitol. Zvolena byla metoda samostatných případových studií, některé motivy se však prolínají všemi částmi. Vybrány jsou takové případy, na nichž lze ukázat, jak „radikálně“ různý a svobodný může přístup k dané problematice být. Zajímalo mne tedy, jak zvolené osobnosti přistupují k architektuře či umění ze svých pozic a jaké „hybridní“ podoby může toto setkání nabídnout. Zvolený přístup je založen, alespoň kde to bylo možné, na primárních zdrojích – na knihách, textech, statích a úvahách jednotlivých autorů či na publikovaných rozhovorech s nimi. Ty jsou doplněny sekundární bibliografií: monografiemi, články a katalogy, všeobecnou odbornou i popularizační literaturou. Časově je práce vymezena přibližně druhou polovinou osmdesátých let, kdy se znovu vynořil zájem o vztahy mezi uměním a architekturou, a pokračuje prakticky do současnosti. Koncem osmdesátých let a v průběhu let devadesátých se mnoho tvůrců, kteří budou představeni v následujícím výkladu, přesunulo z jedné sféry působení do sféry druhé, případně ve svých dílech pracovali s výrazovými prostředky umění či architektury a sledovali příbuzenské vztahy mezi nimi.

Kapitola 1: Výstavy architektury jako příklad přístupu na pomezí architektonické přehlídky a umělecké instalace

První kapitola sleduje tendence a změny ve vystavování architektury, které se projeví především v deváté dekádě 20. století a které lze vysledovat do současnosti. Jedná se o posun v prezentaci, která opouští klasické schéma práce s modely, kresbami, plány apod., a vykračuje směrem k vytváření komplexnějších zážitků. Ty mají divákovi lépe zprostředkovat představení architektonickou myšlenku či konkrétní stavby (stavba jako taková nemůže být již z principu na

výstavě přítomna), umožnit mu „zapojení“ se do architekta světa a procesu tvorby a ve výsledku divákovi nabídnout přímější prožitek.

Kapitola se nezabývá ani tak vlastními dějinami vystavování architektury, jako spíše dvěma příklady a přístupy nedávné výstavní praxe, které se v mnohém doplňují, ale i liší a jež jsou ovlivněny soudobým uměním a uměleckými tendencemi či s nimi vstupují do hlubšího dialogu. Spojuje je zájem o zprostředkování architektury a její zkušenosti, odpozorovaný z teorie vnímání, s níž se umělci intenzivně vyrovnávali přinejmenším od poloviny šedesátých let. Snahou výkladu tak je nastítnit a popsat jejich strategie a mechanismy, témata a inspirace, činitele vstupující do děje a formující teoretická stanoviska, která jsou v tomto procesu zaujímana.

První část textu je věnována vybraným výstavám švýcarského dua Herzog & de Meuron jako ilustračního příkladu jedné konkrétní praxe a přístupu. Jejich výstavy představují pokusy o uchopení média architektury a to, jak se dá vystavovat. Tito architekti v nich uplatnili netradiční pojetí a zapojili také „spřízněné“ umělce a umělecká díla do expozice s cílem ozřejmit divákovi jejich koncepci, způsob uvažování a přemýšlení o architektuře, a podtrhnout některé motivy prostupující jejich prací, ať je to již pozornost věnovaná povrchům, materialitě, konceptuálnosti procesu tvorby, nebo vhléd do uměleckého pozadí jejich architektury. *„Existuje vůbec taková forma prezentace, která by dala objektům a dokumentaci smysl, která by návštěvníky upoutala, mobilizovala veškerou jejich pozornost a všechny schopnosti jejich vnímání? Je vůbec možné vytvořit ve výstavních prostorách takové místo, které by, tak jako skutečná budova venku ve městě, bylo vlastní skutečností a zároveň reflektovalo skutečnost budovy, kterou dokumentuje?“* táže se švýcarský architekt Jacques Herzog.¹ Duo Herzog & de Meuron do svých výstav zapojovalo různé strategie a pojetí, jejichž spojení má přinášet vhléd do uměleckého pozadí architektury HdM a vyzdvihnout některé z motivů, jež jejich práci provázejí. Na příkladu vybraných výstav ukazují postupy, které dvojice zvolila, a opírám se o důkladný rozbor těchto přehlídek a vyjádření samotných architektů.

Ve druhém oddílu kapitoly pak skrze různé ukázky obrátíme pozornost k obecnějšímu přístupu, s nímž se lze na architektonických výstavách a velkých přehlídkách setkat stále častěji. Jedná se o typ výstavy využívající rozměrné architektonické instalace, které pod vlivem instalačního umění

1

– především ve smyslu obratu prožívání díla a participace diváka – umožňují návštěvníkovi přímou prostorovou zkušenost. Vliv soudobého instalačního umění, které pracuje ve velké míře s architektonickými elementy, koncepcemi a uspořádáním prostoru, je tak sledován skrze důraz na fyzický a duševní prožitek diváka spojený s proměnami jeho vnímání díla, okolí a kontextu. Tento zájem lze vysledovat již s rozvojem minimalismu a konceptuálního umění, které po divákovi žádá větší účast. Přenesl se z umělecké oblasti také do architektury, kde se ve stále větší míře na různých výstavách objevuje užívání „architektonických instalací“ inspirovaných právě posunem v umění, jak je tomu vidět na výstavě *Sensing Spaces* (2014), která zde slouží jako modelový příklad (popisují zde instalace následujících architektů: Kengo Kuma, Grafton Architects a Pezo von Ellrichshausen. To zcela jistě souvisí rovněž s nárůstem pozornosti věnované kurátorování architektury a potřebou lepší a přístupnější komodifikace architektury pro výstavní účely. V závěru jsou stručně uvedeny dva příklady z našeho prostředí: výstavy Zdeňka Fránka a Jana Šépků.

Kapitola 2: Dům, domov a hledání osobních počátků

Ústředním tématem druhé kapitoly je architektonická idea rodinného domu. Tato konkrétní myšlenka je rozvedena na příkladu vybraných uměleckých děl (nebo provázaného cyklu děl). Myšlenka rodinného domu je zde představena jako jakýsi „archetyp“, s nímž je spojena také představa domova. Dům jako základní architektonická jednotka a schránka a domov jakožto vnitřní život, který se v této schránce odehrává, jsou neodmyslitelně propojeny s naším tělem a tělesností, vztahy, vzpomínkami, osobní historií a identitou.²

Definice „domu“ a „domova“ byla a je diskutována napříč mnoha disciplínami – od literatury, antropologie, historie, filosofie, sociologie po téma této práce: architekturu a umění. Obecně lze říci, že dům je architektonická forma, která slouží k přebývání, kulturně spojovaná s „ochraňujícím a pečujícím mateřským prostorem“,³ vystavěný prostor, s nímž spojujeme své estetické, psychologické a fyziologické představy. Dům samozřejmě není pouhá architektonická struktura, ale působí také jako hranice mezi světem venku a mezi soukromým děním uvnitř.

Všední téma domu – a domova – v umění není samozřejmě ničím novým a můžeme jej nalézt

² Srov. např. Museum moderner Kunst Stiftung Ludwig (ed.), *La casa, il corpo, il cuore: Konstruktion der Identität* (kat. výst.), Wien 1999.

³ Gill Perry, *Playing at Home: The House in Contemporary Art*, London 2013, s. 46.

napříč stoletími, a to nejen jako vizuální, ale v umění 20. a 21. století možná mnohem důležitěji jako konceptuální a kritický motiv.⁴ Nese sebou mnoho významů, vrstev, kontextů a vztahů, jež jsou složité a protikladné. Tento námět se svými širšími kulturními, společenskými, historickými, ale i politickými vazbami, lze nalézt v tvorbě mnoha předních současných umělců. Různorodému uchopení a ztvárnění domu (a domova) se věnovalo nespočet umělců: Louise Bourgeois, Rachel Whiteread, Vito Acconci, Gordon Matta-Clark, Donald Rodney, Marjetica Potrč a celá řada dalších.⁵

V samotné kapitole jsou pak představeny tři přístupy, které spojuje autobiografické hledání identity skrze architektonické formy reprezentace domu a domova. Jmenovitě se jedná o *Haus u r* (Dům u r) Gregora Schneidera, složitou konstrukci skládající se z nespočtu domů vrstvených do sebe. Schneider více než 15 let soustavně a obsesivně vestavoval do svého domu další zdi, okna, dveře a celé místnosti, které měnily celkovou vnitřní strukturu, uspořádání a vnímání daného architektonického rámce domu. Tato postupná modifikace pro Schneidera představovala metaforu lidské bytosti a světa. Původem korejský umělec Do Ho Suh vytváří (kromě dalších svých prací) provázané cykly instalací domů, bytů a domovů, v nichž bydlel a které dávají nahlížet do Suhova hledání kulturní identity a vlastní pozice. Do Ho Suh se neustále obrací ke svému původu a pocitu vysídlení, který jej provází. A konečně Brit Michael Landy užívá rodinný dům, v němž vyrostl, jako východisko představení historie své rodiny a zvláště pak k vykreslení osobního příběhu svého otce. Ten po těžkém úrazu téměř nevycházel ze svého útočiště, tedy svého domu. Jeho život se tak odehrával pouze mezi zdmi, kterými architektura domu rámovala děje, které se odehrávaly v jejím interiéru.

Kapitola 3: Umělec jako architekt

Třetí kapitola pak analyzuje na příkladu tří umělců motivy, které tyto osobnosti vedly k zájmu o architekturu a posléze i k vykročení ze sféry volného umění k vlastní architektonické činnosti. Nejde mi ani tak o to, popsat konkrétní stavby a sledovat na nich vliv volné tvorby vybraných jedinců, jako spíše o to, předložit jejich názory a myšlenky, které tyto umělce vedly k architektuře, co je na ní zajímavé a jak k ní přistupují v širším kontextu své vlastní tvorby. Pro

⁴ Srov. např. katalog Museum moderner Kunst Stiftung Ludwig (ed.), *La casa, il corpo, il cuore: Konstruktion der Identität* (kat. výst.), Wien 1999.

⁵ Gill Perry, *Playing at Home: The House in Contemporary Art*, London 2013. – Imogen Racz, *Art and the Home: Comfort, Alienation and the Everyday*, London 2015

většinu z nich to bylo logické vyústění jejich dosavadního tvůrčího směřování. V jejich architektonických projektech lze vysledovat jasnou myšlenkovou kontinuitu s předchozím působením, která se projevuje v pozornosti, již věnují konkrétním otázkám, formám, materiálům apod.

Vito Acconci, který na sebe upoutal pozornost svými performancemi na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, od osmdesátých let vytvářel napřed projekty a intervence ve veřejném prostoru, aby se pak plynule přesunul k vlastnímu navrhování architektury. V Acconciho portfoliu najdeme velké množství návrhů veřejných i soukromých projektů: městský mobiliář, úpravy parků, zahrad a náměstí, projekty domů, škol a nemocnic, obchodních domů nebo občanských budov a institucí, ale také větší urbanistické projekty. Tento přechod může na první pohled vypadat jako ostrý rozchod s minulostí, ale tato fáze je „*zcela logickým vývojem, přestože opačným směrem.*“⁶ Je tak tedy dokladem Acconciho plynulého posunu od umění zameřeného na tělo (vlastní a poté i cizí) k architektuře, která je těmito těly aktivována. Jak koneckonců sám podotkl, „*představa architektury je pro mne vždy představou nějakého druhu akce, nějakého druhu performance.*“⁷

Dalším umělcem zastoupeným v této kapitole, který se vždy o architekturu a její účinek zajímal, je Per Kirkeby, malíř, sochař a později i architekt. Ten od poloviny šedesátých let do svých děl zapojoval cihlu, obyčejný, a přesto významný prostoupený materiál. Cihla se stala takřka Kirkebyho poznávacím znamením: využil ji nejen ve svých sochách v galerijním a od začátku sedmdesátých let i ve veřejném prostoru, ale téměř výlučně ji užíval také jako stavební a kompoziční prvek ve svých architektonických projektech. Dokládají to např. stavba pro geologický park Lidové univerzity Skærum Mølle v Dánsku nebo soubor tří budov při Museum Insel Hombroich v německém městě Neuss.

Posledním výtvarníkem, jemuž se v této kapitole věnuji, je čínský umělec Aj Wej-wej. Sleduji především jeho počáteční samostatnou tvorbu, která začala stavbou jeho vlastního ateliéru a domu v pekingské čtvrti Caochangdi z roku 1999. Úspěch této budovy vedl k několika dalším zakázkám, které Aj Wej-wej v této městské části realizoval a které se shodně vyznačují uměřenými geometrickými tvary a objemem, důrazem na funkčnost a materialitu, práci s hmotou a se světlem. Později umělec navázal plodnou spolupráci s několika architekty a inicioval

⁶ Linda Shearer, *Vito Acconci: Public Places* (kat. výst.), New York 1988, s. 7.

⁷ Cristina Bechtler (ed.), *Art becomes Architecture becomes Art: A Conversation between Vito Acconci and Kenny Schachter*, moderated by Lilian Pfaff, Wien – New York 2006, s. 97.

několik menších či větších architektonických a urbanistických projektů nebo se na nich podílel. Všímám si ale také jisté kontroverznosti a protikladů, které Aj Wej-wejovu architektonickou činnost provázejí.

Výběrová bibliografie

- James S. Ackerman (ed.), *Art and Architecture: A Symposium Hosted by the Chinati Foundation, Marfa, Texas, on April 25 and 26, 1998*, Marfa 2000
- Amnon Barzel (ed.), *Vito Acconci* (kat. výst.), Prato 1992
- Cristina Bechtler (ed.), *Pictures of Architecture, Architecture of Pictures: A Conversation between Jacques Herzog and Jeff Wall, moderated by Philip Ursprung*, Vienna – New York 2004
- Cristina Bechtler (ed.), *Art becomes Architecture becomes Art: A Conversation between Vito Acconci and Kenny Schachter, moderated by Lilian Pfaff*, Wien – New York 2006
- Claire Bishop, *Installation Art: A Critical History*, London 2005
- Christian, *Art + Architecture: Strategies in Collaboration*, Basel – Boston – Berlin 2009
- Sarah Bonnemaison, *Installations by Architects: Experiments in Building and Design*, New York 2009
- Markus Brüderlin (ed.), *ArchiSculpture: Dialogues between Architecture and Sculpture from the 18th Century to the Present Day*, Ostfildern-Ruit 2004
- Giuliana Bruno, *Public Intimacy: Architecture and the Visual Arts*, Cambridge, Mass. 2007
- Margitta Buchert – Carl Zillich (eds.), *Performativ? Architektur und Kunst*, Berlin 2007
- Robin Clark (ed.), *Automatic Cities: The Architectural Imaginary in Contemporary Art* (kat. výst.), San Diego 2009
- Daidalos*, č. 26, 1987 (téma Architekturwerkstatt Bildende Kunst / The Art Interface)
- Barbaralee Diamonstein (ed.), *Artists & Architects: Collaboration*, New York 1981
- Yilmaz Dziewior (ed.), *Ai Weiwei Art/Architecture*, Bregenz 2011
- Jes Fernie (ed.), *Two Minds: Artists and Architects in Collaboration*, London 2006
- Hal Foster, *The Art-Architecture Complex*, London – New York 2011
- Roberto Gigliotti (ed.), *Displayed Spaces: New Means of Architecture Presentation Through Exhibitions*, Leipzig 2015
- Herzog & de Meuron: Urban Projects, Collaboration with Artists, Three Current Projects*, Tokyo 1997
- Henry Hopkins, *The Relationship between Art and Architecture: Summary of a Workshop sponsored by the Frederick R. Weisman Art Foundation*, Santa Monica 1990

Jessica Hough – Mónica Ramírez-Montagut (eds.), *Revisiting the Glass House: Contemporary Art and Modern Architecture* (kat. výst.), Ridgefield, Conn. – Oakland, Calif. – New Haven 2008

Thomas Bo Jensen, *Per Kirkeby/Architecture*, Hellerup 2019

Philip Jodido, *Architecture:Art*, Munich – Berlin – London – New York 2005

Miwa Kenjin – Hosaka Kenjiro – Tomonaga Fumihiko – Takashiro Akio (eds.), *Where is Architecture? Seven Installations by Japanese Architects* (kat. výst.), Tokyo 2010

Sun Jung Kim – Kyunghwa Ahn (eds.), *Do-Ho Suh* (kat. výst.), Seoul 2003

Udo Kittelmann (ed.), *Gregor Schneider: Totes Haus ur. La Biennale di Venezia 2001* (kat. výst.), Ostfildern-Ruit 2001

Caroline Klein (ed.), *Ai Weiwei: Architecture*, Köln 2010

Gabriele Knapstein – Matilda Felix (eds.), *Architektonika* (kat. výst.), Nürnberg 2013

Kristina Köper (ed.), *Studio Olafur Eliasson: Unspoken Spaces*, London – New York 2016

Rosalind Krauss, *Sculpture in the Expanded Field*, *October*, č. 8, 1979, s. 30–44 (česky jako Sochařství v rozšířeném poli, in: Karel Císař (ed.), *Stav věcí – Sochy v ulicích Brno Art Open 2011*, Brno 2011, s. 130–143)

Kunsthaus Bregenz – Edelbert Köb (eds.), *Per Kirkeby: Backsteinskulptur und Architektur / Brick Sculpture and Architecture*, Köln 1997

Kunstverein München (ed.), *H&deM* (kat. výst.), München 1991

Hiromi Kurosawa – Akio Takashiro – Fumihiko Tomonaga – Yasumasa Akashi (eds.), *Do Ho Suh: Perfect Home* (kat. výst.), Kanazawa 2013

Miwon Kwon, *One Place after Another: Site-Specific Art and Locational Identity*, Cambridge, Mass. – London 2002

Sylvia Lavin, *Kissing Architecture*, Princeton – Oxford 2011

Andrew Leach – John Macarthur (eds.), *Architecture, Disciplinarity, and the Arts*, Gent 2009.

Irena Lehkoživová, *Několik poznámek o přístupu k architektuře a umění: Yves Klein, Robert Smithson, Gordon Matta-Clark, Dan Graham a Herzog & de Meuron* (diplomová práce), Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 2010

Log, č. 20, podzim 2010 (téma Curating Architecture)

Ulrich Loock (ed.), *Gregor Schneider: Wand vor Wand / Wall Before Wall*, Berlin 2016

Ivan Margolius (ed.), *Art + Architecture, Architectural Design LXXIII*, 2003, č. 3 (Profile č. 163)

Josep Lluís Mateo – Florian Sauter (ed.), *Expression: Architecture and the Arts: A Pedagogical Interaction*, Zurich 2012 (Architectural Papers VI)

Marc McQuade (ed.), *David Adjaye: Authoring. Re-placing art and architecture*, Zürich 2012

Michael Landy: Semi-detached (kat. výst.), London 2004

Ute Müller, *Zwischen Skulptur und Architektur: Eine Untersuchung zur architektonischen Skulptur im 20. Jahrhundert*, Aachen 1998

Peter Noever (ed.), *Donald Judd: Architecture / Architektur*, Wien 2003

Oase, č. 88, 2012 (téma Exhibitions: Showing and Producing Architecture)

Didier Gourvennec Ogor – Gregory Lang, *Artistes et Architecture: Dimensions variables / Artists and Architecture: Variable Dimensions* (kat. výst.), Paris 2015

Nicolas de Oliveira – Nicola Oxley – Michael Petry, *Installation Art in the New Millennium: The Empire of the Senses*, London 2003

Spyros Papapetros – Julian Rose (eds.), *Retracing the Expanded Field: Encounters between Art and Architecture*, Cambridge, Mass. – London 2014

Eeva-Liisa Pelkonen – Esa Laaksonen (eds.), *Architecture + Art: New Visions, New Strategies*, Helsinki 2007

Eeva-Liisa Pelkonen – Carson Chan – David Andrew Tasman (edd.), *Exhibiting Architecture: A Paradox?*, New Haven 2015

Eeva-Liisa Pelkonen, *Exhibit A: Exhibitions That Transformed Architecture 1948–2000*, London – New York 2018

Gill Perry, *Playing at Home: The House in Contemporary Art*, London 2013

Lilian Pfaff, *Vito Acconci's architektonische Projekte (1983–2008)* (disertační práce), Universität Zürich 2010

Imogen Racz, *Art and the Home: Comfort, Alienation and the Everyday*, London 2015

Faye Ran, *A History of Installation Art and the Development of New Art Forms*, New York 2009

Jane Rendell, *Art and Architecture: A Place Between*, London 2005

Mark Rosenthal, *Understanding Installation Art: From Duchamp to Holzer*, Munich – Berlin – London – New York 2003

Ralph Rugoff (ed.), *Psycho Buildings: Artists Take on Architecture* (kat. výst.), London 2008

Carsten Ruhl – Chris Dähne (eds.), *Architektur ausstellen: Zur mobilen Anordnung des Immobilien*, Berlin 2015

Zoë Ryan (ed.), *As Seen: Exhibitions That Made Architecture and Design History*, Chicago 2017

Joseph Rykwert, *The Judicious Eye: Architecture Against the Other Arts*, London 2008

Sensing Spaces: Architecture Reimagined (kat. výst.), London 2014

Werner Sewing, *Architecture:Sculpture*, Munich – Berlin – London – New York 2004

Markus Stegmann, *Architektonische Skulptur im 20. Jahrhundert: Historische Aspekte und Werkstrukturen*, Tübingen 1995

Marianne Stockebrand, *Donald Judd: Architektur*, Münster 1989

Jana Ševčíková – Jana Ševčíková – Jiří Ševčík – Monika Mitášová – Marián Zervan, *Forma následuje... risk / Form Follows... Risk*, Bratislava 2007

Christoph Thun-Hohenstein (ed.), *Mak/zine*, č. 1, 2011

Maggie Toy (ed.), *Frontiers: Artists & Architects*, Architectural Design, London 1997 (Architectural Design Profile No 128)

Philip Ursprung (ed.), *Herzog & de Meuron: Natural History*, Baden 2005

Anthony Vidler, *Warped Space: Art, Architecture, and Anxiety in Modern Culture*, Cambridge, Mass. – London 2000

Vito Acconci / Acconci Studio: Acts of Architecture (kat. výst.), Milwaukee 2001

Isabelle Loring Wallace – Nora Wendl (eds.), *Contemporary Art About Architecture: A Strange Utility*, Farnham 2013

Wilfried Wang, *Herzog & de Meuron*, Basel – Boston – Berlin 1998

Frazer Ward – Mark C. Taylor – Jennifer Bllomer, *Vito Acconci*, London – New York 2002

Ai Weiwei – Anthony Pins (eds.), *Ai Weiwei: Spatial Matters. Art Architecture and Activism*, London 2014

Edward Whittaker – Alex Landrum (eds.), *Painting with Architecture in Mind*, Bath 2012

Renate Wiehager (ed.), *The Space Here is Everywhere: Kunst mit Architektur / Art with Architecture* (kat. výst.), Esslingen 1999

Rémy Zaugg, *Herzog & de Meuron: Eine Ausstellung*, Ostfildern-Ruit 1996

Irena Lehkoživová: Výběrová bibliografie

Editované knihy

Zdenek Seydl a knihy, Kostelec nad Černými lesy 2015 (spolueditoři Jiří Hůla, Barbora Špičáková)

Malá řada Soudobé světové prózy / Little Series of Contemporary World Prose, Kostelec nad Černými lesy 2017 (spolueditor Jiří Hůla)

Časopisecké články, texty ve sbornících

Specifická tíha směřování Herzoga a de Meurona, *Stavba* XVIII, 2011, č. 3, s. 62

Jiné vize / Other Visions, in: *Katalog událostí českého pohyblivého obrazu I. / Catalogue of the Events of the Czech Moving Image I.*, Olomouc 2011, s. 78–87 (spoluautor Alexandr Jančík)

Robert Venturi: Míjení složitosti a protikladu na cestě do Las Vegas, in: Terezie Nekvindová – Karolina Jirkalová (eds.), *Pro R.Š. aka Grand Master*, Praha 2013, s. 46–71

Yves Klein jako architekt budoucnosti, *Stavba* XX, 2013, č. 2, s. 52–53

Konference o Janu Kotěrovi v Hradci Králové, *Bulletin Uměleckohistorické společnosti* XXV, 2013, č. 2, s. 23

Síla architektury Louise Kahna, *Ateliér* XXVII, 2014, č. 2, s. 8

K základům architektury a vstřebávání modernosti (14. mezinárodní bienále architektury v Benátkách), *Ateliér* XXVII, 2014, č. 18, s. 1-2, 7

Malá galerie Československého spisovatele (Několik poznámek k historii a fungování „nejmenší výstavní síně“ v Praze), in: Marie Klimešová (ed.), *Československý spisovatel 1950–1991*, Praha 2014, s. 149–167 (spoluautor Barbora Špičáková)

Druhá příroda mága severu, *Art + Antiques*, 2015, č. 2, s. 58–60

Louis Kahn a potřeba nové monumentality, *Stavba* XXII, 2015, č. 2, s. 10–11

Tropický modernismus aneb Latinská Amerika není jen Brazílie – Výstava architektury Latinské Ameriky v Muzeu moderního umění v New Yorku, *Architekt* LXI, 2015, č. 3, s. 130–133

Architektura a její klima, *Era 21* XV, 2015, č. 4, s. 12

Ondřej Ševeček, Martin Jemelka, editors: Company Towns of the Baťa Concern: History – Cases – Architecture, *Centropa* XV, 2015, č. 3, s. 299–304

Jak se bydlí a jak se dá bydlet, *Era 21* XV, 2015, č. 6, s. 13

Několik poznámek k 103. výročnímu zasedání historiků umění v New Yorku, *Bulletin Uměleckohistorické společnosti XXVII*, 2015, č. 1–2, s. 24–25 (spoluautor Tomáš Řepa)

Alvar Aalto a boj o lidštější architekturu, *Stavba XXIII*, 2016, č. 1, s. 10

Brno Architecture Manual, Plzeň Architecture Manual, *Journal of the Society of Architectural Historians LXXV*, 2016, č. 2, s. 245–246

Vize, ideje a utopie Friedricha Kieslera, *Era 21 XVI*, 2016, č. 5, s. 12–13

Léon Krier a obroda architektury, *Stavba XXIII*, 2016, č. 4, s. 22

Kam dnes patříme? Poznámky z Osla, *Era 21 XVI*, 2016, č. 6, s. 15

Josep Lluís Sert a plánování nových komunit, *Stavba XXIV*, 2017, č. 2, s. 14

Frank Lloyd Wright známý a neznámý, *Era 21 XVII*, 2017, č. 5, s. 11–12

Brutalismus jako globální fenomén, *Era 21 XVIII*, 2018, č. 3, s. 13–14

Simulované město informačního věku, *Stavba XV*, 2018, č. 2, s. 8

Hesla

Vladislava Valchářová (ed.), *Industriální topografie: Pardubický kraj (Průmyslová architektura a technické stavby)*, Praha 2012

Vladislava Valchářová (ed.), *Industriální topografie: Královéhradecký kraj (Průmyslová architektura a technické stavby)*, Praha 2012

Lukáš Beran - Vladislava Valchářová - Jan Zikmund (eds.), *Industriální topografie: Olomoucký kraj (Průmyslová architektura a technické stavby)*, Praha 2013

Lukáš Beran - Vladislava Valchářová - Jan Zikmund (eds.), *Industriální topografie: Plzeňský kraj (Průmyslová architektura a technické stavby)*, Praha 2013

Lukáš Beran - Vladislava Valchářová - Jan Zikmund (eds.), *Industriální topografie: Kraj Vysočina (Průmyslová architektura a technické stavby)*, Praha 2014